

٨٤

إِنْ لَمْ يُطِقْ أَحَدٌ مِنَّا ضَمَانَ غَدٍ
فَطَبَّ بِذَلِكَ الْوَقْتِ نَفْسًا وَأَنْتَعَشَ كِبَدًا
وَأَشْرَبَ عَلَى ضَوْءِ ذَا الْبَذْرِ الْمُنِيرِ فُكْمَ
يُخَيِّسُ بَعْدُ وَمِنَّا لَا يَرَى أَحَدًا

٨٥

لَنْ جَالَسْتَ مِنْ تَهْوَاهُ عُمَرًا
وَذُقْتَ جَمِيعَ لَذَّاتِ الْوُجُودِ
فَسَوْفَ تَفَارِقُ الدُّنْيَا كَمَا أَنَّ
الَّذِي شَاهَدْتَ حُلْمًا فِي هُجُودِ

٨٦

لَا تَخْشَ حَادِثَةَ الزَّمَانِ فَإِنَّهَا
لَيْسَتْ بِدَائِمَةٍ عَلَيْنَا سِرْمَدًا
وَأَغْنِ قَصِيرَ الْعُمُرِ فِي طَرْبٍ وَلَا
تَحْزَنْ عَلَى أَمْسٍ وَلَا تَخْشَ الْغَدَا

— ٣٢ —

التغزيب

۸۴

ابر آمد و باز بر سر سبزه گریست
بی باده ارغوان نمیاید زیست
این سبزه که امروز تماشاگه ماست
تا سبزهء خاک ما تماشاگه کیست

۸۵

چون عهده نمیشود کسی فردارا
حالی خوش کن تو این دل شیدارا
می نوش بنور ماه ای ماه که ماه
بسیار بتابد و نیابد مارا

۸۶

با یار اگر نشسته باشی همه عمر
لذات جهان چشیده باشی همه عمر
هم آخر عمر رحلت باید کود
خوابی باشد که دیده باشی همه عمر

٨٧

عَادَ السَّحَابُ عَلَى الْخَمَائِلِ بَاكِيًا
فَالْعَيْشُ لَا يَصْفُو بِدُونِ الصَّرْخَةِ
هَذِي الرِّيَاضُ الْيَوْمَ مُنْتَزَةٌ أَنَا
فَلَمَنْ رِيَاضُ رُفَاتِنَا هِيَ فِي غَدِ

٨٨

أَرَى أَنَسًا عَلَى الْغُبَرَاءِ قَدْ هَجَدُوا
وَمَعَشَرَ آتَمَتْ أَطْبَاقِ الثَّرَى رَقَدُوا
وَإِنْ نَظَرْتُ لِصَحْرَاءِ الْفَنَاءِ أَرَى
قَوْمًا تَوَلَّوْا وَقَوْمًا بَعْدُ لَمْ يَرِدُوا

٨٩

إِجْلِسْ إِلَى الرَّاحِ تَبْلُغُ مَلَكَ مَحْمُودِ
وَأَصْغِ لِلْعُودِ تَسْمَعُ لَحْنَ دَاوُدِ
دَعِ ذِكْرَ مَا لَمْ يَعْصِ أَوْ مَا أَتَى وَمَضَى
وَالْآنَ فَاهْأُفْهَذَا خَيْرُ مَقْصُودِ

— ٣٣ —

التقريب

۸۷

از حادثهء جهان آینده مترس
وازه رچه رسد چونیست پاینده مترس
این یکدمه عمر را غنیمت بشمار
از رفته میندیش وز آینده مترس

۸۸

بر مفرش خاک خفتگان میبینم
در زیر زمین نهفتگان میبینم
چندانکه بصحرای عدم مینگرم
ناامدگان و رفتگان میبینم

۸۹

با باده نشین که ملک محمود اینست
وازه چنگ شنو که لحن داود اینست
از نآمد و رفته دیگر یاد مکن
حالی خوش باش زانکه مقصود اینست

٩٠

إِنَّ الْأَلَى بَلَّغُوا الْكَدَّ وَالْأَصْبَحُوا
مَا بَيْنَ صَعْبِهِمْ سِرَاجَ النَّادِي
لَمْ يَكْشِفُوا حَلَاكَ الدِّيَّاجِي بَلْ حَكُوا
أَسْطُورَةً ثُمَّ أَنْشَوْا لِرُقَادِ

٩١

لَيْلٍ سَمَائِيٍّ فِي فَصْلِ الرَّبِيعِ رَشَا
فِي الرِّوَضِ كَأَسَادِهَا قَانُوشُ الْكِدَا
« وَإِنْ يَكُنْ لَمْ يَرُقْ هَذَا الْمَتَالُ فَنِي »
فَا لَكَبُ يُفْضِلُنِي إِنْ أَذْكَرُ الْخُلْدَا

٩٢

يَا رَبِّ إِنَّكَ ذُو لُطْفٍ وَذُو كَرَمٍ
فَقِيمَ لَا يَدْخُلَنَّ الْمَذْبُ الْخُلْدَا
مَا الْجُودُ إِعْطَاهُ دَارَ الْخُلْدِ مُتَقِيَا
إِنَّ الْعَطَاءَ لِأَصْحَابِ الذُّنُوبِ نَدَى

— ٣٤ —

سِرِّ التَّغْوِيلِ

۹۰

آنانکه محیط فضل واداب شدند
 واز جمع کمال شمع اصحاب شدند
 ره زین شب تاریک نبردند برون
 گفتند فسانهء ودر خواب شدند

۹۱

در فصل بهار اگر بتی حو سرشت
 پر می قدحی بمن دهد بر لب کشت
 هر چند بنزد خلق این باشد زشت
 سگ به زمن ار دیگر کنم یاد بهشت

۹۲

ای رب تو کریمی و کریمی گرمست
 عاصی زچه رو برون زباغ ارمست
 با طاعتم ار بیخشی این نیست کرم
 با معصیتم اگر بیخشی کرم است

٩٣

بِحَيْمِلِ الْأَمَلِ أَفْنَيْتُ عُمْرِي
دُونَ أَنْ أَبْلُغَنَّ يَوْمًا مُرَادًا
أَنَا أَخْشَى أَنْ لَا يُسَاعِدَنِي الْعُمُ
رُ لِأَشْفِي مِنَ الزَّمَانِ الْفُؤَادَا

٩٤

بِثَلَاثِ عَقْلٍ لِلْسَّعَادَةِ طَالِبُ
مَدَى كُلِّ يَوْمٍ نُصْحَهُ وَبُرْدَرْدُ
أَلَا أَغْنَمُ قَصِيرَ الْعُمُرِ لَسْتُ بِبَيْتَةٍ
تَعُودُ فَتَمُوتُ بَعْدَ مَا هِيَ تُحْصَدُ

٩٥

أَلَا إِنَّ مِنْ زَانُوا الْوُجُودِ بِخَلْقِهِمْ
أَتَوْا وَتَوَلَّوْا ثُمَّ يَأْتُونَ مِنْ بَعْدُ
فَكَمْ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ خَلْقٌ وَأَنْفُسُ
تَجِبِي لِهَذَا الْكَوْنِ مَا بَقِيَ الْفَرْدُ

- ٣٥ -

۹۳

دا دم بامید زندگانی بر باد
 نابوده ز عمر خویشتن روزی شاد
 ز آن میترسم که عمر امانم ندهد
 چندانکه ز روزگار بستانم داد

۹۴

این عقل که در ره سعادت پوید
 روزی صد بار خودترا میگوید
 دریاب تو این یکدمه وقت که نه
 آن تره که بدروند و دیگر روید

۹۵

آنها که فلك دیده دهر آرایند
 آیند و روند و باز باد دهر آیند
 در دامن آسمان و در جیب زمین
 خلقیست که تا خدا نمیرد زایند

— ۳۵ —

الأضلاع

٩٦

دَعِ ذِكْرَ أَمِيرٍ فَبُهِرَ قَدْ مَرَّ وَدَعِ
ذِكْرَ غَدٍ فَإِنَّهُ مَا وَرَدَا
لَا تُعْنِ فِيمَا لَمْ يَرِدْ وَمَا مَضَى
وَأَشْرَبَ لَيْلًا يَذْهَبُ الْعُجْرُ سُدًى

٩٧

لَسْتُ لِدُنْيَا صَالِحًا كَلَّا وَلَا لِمَسْجِدٍ
أَنَّه أَدْرَى بِشَرِّ كَوْنٍ مِنْهُ جَسَدِي
لَا دِينَ أَوْ دُنْيَا وَلَا أَرْجُو الْجَنَانَ فِي غَدٍ
كَمُوسٍ دَمِيمَةٍ أَوْ كَفَقِيرٍ مُلْعِدٍ

٩٨

لَيْلًا كُنَّا تَجْرِي السَّمَاءُ وَمَا لَهَا
إِلَّا أَغْيَالُ نَفُوسِنَا مِنْ مَقْصِدٍ
إِجْلِسْ بِزَاوِي الرُّوضِ وَأَرْتَشِفِ الطَّلَا
فَالرُّوضُ يَبْتُ مِنْ ثَرَانَا فِي غَدٍ

— ٣٦ —

روزي که گذشت از او دیگر یاد مکن
 فردا که نیامده است فریاد مکن
 بر نامده و گذشته بنیاد منه
 بی باده مباش و عمر بر باد مکن

نه لایق مسجدم نه در خورد کنشت
 ایزد داند گل مرا از چه سرشت
 نه دین و نه دنیا و نه امید بهشت
 چون کافر درویشم و چون قحبه زشت

این چرخ فلک بهر هلاک من و تو
 قصدي دارد بجان پاک من و تو
 بر سبزه نشین یا که بس دیر نماند
 تا سبزه برون دمد ز خاک من و تو

٩٩

كَأَلَمَاءٍ فِي النَّهْرِ أَوْ كَالرَّيْحِ وَسَطَفَلًا
الْأَمْسُ مِنْ عُمْرِنَا وَلَيَّ وَلَمْ يَعِدْ
يَوْمَانِ مَاعِشْتُ لَا أُعْنِي بِأَمْرِهِمَا
يَوْمٌ تَوَلَّى وَيَوْمٌ بَعْدُ لَمْ يَرِدْ

١٠٠

إِنَّ ذَلِكَ الْقَصْرَ الَّذِي زَاخَمَ الْأُفُقَ
وَاخْرَتَ لَهُ الْمُلُوكُ سُجُودًا
هَتَفَ الْوَرَقَ فِي ذُرَاهُ يُنَادِي
أَيْنَ مَنْ صَيَّرُوا الْمُلُوكَ عِبِيدًا

١٠١

أَقْطُفْ وَعَاقِرْ كَأْسَهَا مَعَ شَادِنٍ
كَالسَّرْوِ قَدًّا وَالزُّهُورِ خُدُودًا
فَيَقْتَدِي كَالْوَرْدِ مِنْ كَفِّ الرَّدَى
ثَوْبُ الْحَيَاةِ مَخْضَبًا مَقْدُودًا

— ٣٧ —

چون آب بجویبار و چون باد بدشت
روز دیگر از عمر من و تو بگذشت
تا من باشم غم دو روزه نخورم
روزي که نیامده است روزي که گذشت

آن قصر که بر چرخ همی زد پهلوی
بر درگاه او شهبان نهادندی رو
دیدیم که بر کنگره اش فاخته
بنشسته و میگفت که کوکو کوکو

بأسر وقدي تازه تر از خرمن گل
از دست مده جام می و دامن گل
ز آن پیش که ناگه شود از گرگ اجل
پیراهن عمر تو چو پیراهن گل

١٠٢

مَنْفَعِ الدَّهْرَ مَجِيئِي وَلَا
يَزِيدُ شَأْنًا رَحِيلِي غَدًا
مَا سَمِعْتُ أَذُنَايَ مِنْ قَائِلٍ
مَنْفَعُ دَا الْعَيْشِ وَجَدْوَى الرَّدَى؟

١٠٣

سُرُورُ حَشَا يَفُوقُ لَدَيَّ أَجْرًا
عَلَى تَعْمِيرِ أَشْخَاءِ الْوُجُودِ
وَجَعَلَ الْحُرَّ بِالْإِحْسَانِ عَبْدًا
أَرَاهُ بَفُوقِ تَحْرِيرِ الْعَبِيدِ

١٠٤

لِلنَّجْمِ يَعْطُرُ زَفِيرِي كُلَّ دَاجِيَةٍ
وَسَيْلُ دَمْعِي يَمُدُّ الْبَحْرَ فِي مَدَدٍ
قَدْ قَلَبَ لِي سِوْفَ نَحْوِ الرَّاحِ بَعْدَ غَدٍ
لَعَلَّ عُمْرِي لَا يَمْتَدُّ بِي لِعَدٍ

— ٣٨ —

۱۰۲

از آمدنم نبود گردون را سود
وز رفتن من جاه و جلالش نفزود
وز هیچ کسی نیز دو گوشم نشنید
زاین آمدن و رفتن ما سود چه بود

۱۰۳

گر روی زمین بجمله آباد کنی
چندان نبود که خاطری شاد کنی
گر بنده کنی بلطف آزادیر
به زآنکه هزار بنده آزاد کنی

۱۰۴

شب نیست که آه من بجوزا نرسد
واز گریه من سیل بدریا نرسد
گفتی من و تو باده خوریم پس فردا
شاید که مرا عمر بفردا نرسد

١٠٥

خَلَّ الْبَنَاءُ فَعَمَّرْنَا نَفْسَ وَمِنْ
جَمَشِيدَ ذَرَّاتِ الثَّرَى وَقَبَادِ
لَيْسَ الْوُجُودُ وَغَمَّرْنَا الْغَالِي سَوَى
وَمِنْ وَتَضَلَّلِ وَحَلِمَ رُقَادِ

١٠٦

قَالَ شَيْخُ إِمُومِسَ أَنْتِ سَكْرَى
كُلَّ أَنْ يَصَاحِبِ أَلِكِ وَجَدُ
فَأَجَابَتْ إِيَّيَا كَمَا قُلْتَ لَكِنْ
أَنْتِ حَقًّا كَمَا لَدَى النَّاسِ تَبْدُو ؟

١٠٧

دَعِ كُلَّ قَلْبٍ لَمْ يُعَازِجْهُ الْهَوَى
أَحْوَاهُ دَيْرُ أَمِّ حَوَاهُ مَسْجِدُ
وَبِدَقِّ الْعُشَاقِ مِنْ خُطِّ أَسْمِهِ
لَمْ يَعْنِهِ خُلْدُ وَنَارُ تَوْقَدُ

— ٣٩ —

۱۰۵

شادی مطلب که حاصل عمر دمی است
هر ذره ز خاک کیقبادی و جمی است
احوال جهان و عمر فانی و وجود
خوابی و خیالی و فریبی و دمی است

۱۰۶

شیخی بزنی فاحشه گفتا مستی
هر لحظه بدام دیگری پا بستی
گفتا شیخا هر آنچه گوئی هستم
اما تو چنانکه مینمائی هستی

۱۰۷

هر دل که دراو مهر محبت نسرشت
خواه اهل سجاده باش خواه اهل کنشت
در دفتر عشق نام هر کس که نوشت
آزاد زدوزخست و فارغ ز بهشت

— ۳۹ —

١٠٨

يَا صَاحِبَ الدَّلِّ هَذَا الْفَجْرُ لَاحَ قَتَمُ
وَعَنٍ وَأَشْرَبُ وَأَطْفِي حُرْقَةَ الْكَبِدِ
فَمَنْ تَرَاهُمْ هُنَا لَنْ يَلْبَثُوا أَمَدًا
وَلَنْ يَعُودَ مِنَ الْمَاضِينَ مِنْ أَحَدٍ

١٠٩

الْمَالُ إِنْ لَمْ يَغْدُ ذُخْرًا أُولَى النُّهَى
فَالْفَاقِدُونَ لَهُ يَعِيشُ أَنْكَدُ
أَضْحَى النَّفْسِجُ مُطْرِقًا مِنْ فَقْرِهِ
وَالْوَرْدُ يَضْحَكُ لِأَقْتِنَاءِ الْعَسْجِدِ

١١٠

كَأَنَّ هَذَا الْكَوْزُ مِثْلِي عَاشِقًا
وَالْهَافِي صِدْغٍ ظِيٍّ أَغِيدُ
وَأَرَى عُرْوَتَهُ كَأَنَّ يَدًا
طَوَّقَتْ جِيدَ حَيْبٍ أَجِيدُ

— ٤٠ —

۱۰۸

وقت سحراست خیز ای مایه ناز
نرمک نرمک باده خور و چنگ نواز
که آنها که بجایند نپایند کسی
و آنها که شدند کس نمیآید باز

۱۰۹

سیم ارچه نه مایه خردمندان است
بی سیمان را باغ جهان زندان است
از دست تهی بنفشه سر بر زانوست
واز کیسه زردهان گل خندان است

۱۱۰

این کوزه چومن عاشق زاری بوده است
در بند خم زلف نگاری بوده است
این دسته که بر گردن او میبینی
دستیست که بر گردن یاری بوده است

١١١

تَسَائِلُنِي مَا هَذِهِ النَّفْسُ إِنْ أَقُلُّ
حَقِيقَتَهَا يَضْفُو الْكَلَامُ وَيَمْتَدُّ
هِيَ النَّفْسُ مِنْ بَحْرِ بَدَتْ ثُمَّ إِنَّهَا
تَغِيبُ بِذَلِكَ الْبَحْرِ يَا صَاحِبَ مِنْ بَعْدُ

١١٢

قَضَيْنَا وَلَمَّا نَقِضْ وَأَسْفِي الْعُنَى
وَمِنْجَلُ ذِي الزَّرْقَاءِ لَجَّ بِنَا حَصْدًا
فَلَهْفَاهُ مَا كِذْنَا لِنَفْتَحَ طَرْفَنَا
إِلَى أَنْ فَنِينَا دُونَ أَنْ نُذْرِكَ الْقَصْدَا

١١٣

أَيَا خَزَافُ إِنْ تَشْعُرُ فَمَازِرُ
إِلَى مَ تَبِينُ أَنْتَ تَرَى الْعِبَادِ
سَحَقَتْ بِنَانٍ إِفْرِيدُونَ ظُلُمًا
وَدُسْتُ الْكَفِّ مِنْ كِسْرَى قُبَادِ

— ٤١ —

الْقَصْرِيبِ

۱۱۱

میر سیدی که چیست این نفس مجاز
گر بر گویم حقیقتش هست دراز
نفسیست پدیدآمده از دریائی
وانگاه شده بقعر آن دریا باز

۱۱۲

أفسوس که ما بیهده فرسوده شدیم
واز داس سپهر سرنگون سوده شدیم
در دا وندامت که تا چشم زدیم
نابوده بکام خویش نابوده شدیم

۱۱۳

هان کوزه گرایای اگر هشیاری
تا چند کنی بر گل ادم خواری
انگشت فریدون و کف کیخسرو
بر چرخ نهاده چه مینداری

١١٤

إِلَيْكَ تُصِحِّي إِذَا مَا كُنْتَ مُسْتَعِيماً
لَا تَلَيْسَنَّ ثَوْبَ تَذَلِّيسٍ عَلَى الْجَسَدِ
الْعَمْرُ يُفْنِي وَعُقْبَى الْمَرْءِ دَائِمَةٌ
فَلَا تَبِيعَنَّ بِفَانٍ عَيْشَةَ الْأَبَدِ

١١٥

قَدْ قِيلَ لِي رَمَضَانُ جَاءَ فَسَوْفَ لَا
تَسْطِيعُ رَشْفًا لِابْنَةِ الْعَنْقُودِ
فَمَا حَسْبِي بِمِيتَامٍ شَعْبَانَ الْإِطْلَافِ
عَلَّا لَتَصْرَعَنِي لَيَوْمٍ الْعِيدِ

١١٦

خُذْ بِالْشُرُورِ فَكَمْ يَفْكُرُكَ فَكَّرُوا
بِالْأَمْسِ دُونَ بُلُوغِ أَدْنَى مَقْصِدِ
وَأَنْعَمُ فَإِنَّهُمْ بِأَمْسٍ قَرَّرُوا
لَكَ دُونَ أَنْ تَدْعُوهُمْ أَمْرَ الْقَدِ

— ٢٢ —

۱۱۴

پندی دهمت اگر مرا داری گوش
از بهر خدا جامهء تزویر میوش
عقبی همه ساعتی و عمر تو دمی
از بهر دمی عمر ابدرا مفروش

۱۱۵

گویند که ماه رمضان گشت پدید
من بعد بگرد باده نتوان گردید
در آخر شعبان بخورم چندان می
که اندر رمضان مست بخستم تا عید

۱۱۶

خوش باش که پخته اند سودای تودی
ایمن شده از همه تمنای تو دی
تو شاد بزی که بی تقاضای تو دی
دادند قرار کار فردای تو دی

١١٧

يَأْمَنُ تَوَلَّدَ مِنْ سَبْعٍ وَأَرْبَعَةٍ (١)
وَرَّاحٍ مِنْهَا يُعَانِي سَعْيَ مُجْتَهِدٍ
إِشْرَبَ فَكَمْ لَكَ قَدْ كَرَّرْتُ مُوَعِّظَتِي
إِنْ رُحْتَ رُحْتَ وَلَمْ تَرْجِعْ وَلَمْ تَعِدْ

١١٨

لَا عَاشَ لِي بِسِوَى صَافِي الْمُدَامِ وَلَا
أَطِيقُ حَمَلًا بِدُونِ الرَّاحِ لِلْجَسَدِ
مَا أَطِيبَ السُّكْرِ وَالسَّاقِي يُنَاولُنِي
كَأْسًا وَتَعَجُّزٌ عَنْ أَخِذِ الْكُثُوسِ بِيَدِي

(١) المقصود من السبع الافلاك

السبعة ومن الاربعة العناصر الاربعة

— ٤٣ —

۱۱۷

أَيُّ انكِ نَتِجَهْ چَهار وَهَفْتِي
از هفت و چَهار دائِم اندر تَفْتِي
مِي خور كِه هزار باره پِشْتِ گفتم
باز آمَدَنْتِ نِستِ چو رَفْتِي رَفْتِي

۱۱۸

بِي بادَه ناب زِيسْتَن نَتوانم
بِي جام كَشِيد بار تَن نَتوانم
مَن بِنْدَه آن دَمَم كِه ساقِي گويد
يَك جام دَگر بَگير وَ مَن نَتوانم

حرف الراء

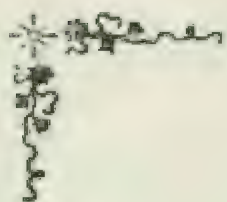
١١٩

مَا لَبِقَا هَادٍ وَإِنْ يَكُ فَالطَّلَا
وَالْكَلَسُ أَفْضَلُ مُرْشِدِ الْمُتَحِيرِ
الرَّاحُ مُؤْنِسِي قَلْبِي بِسُعَيْدِي
مَاءُ الْحَيَاةِ وَلَا حِيَاضُ الْكَوْثَرِ

١٢٠

خُذِ الْكُوزَ وَالْأَقْدَاحَ يَا مُنِيَّةَ الْحَسَا
وَطُنْتُ بِهَا بِالرَّوْضِ فِي ضَنْفَةِ الدَّهْرِ
فَكَمْ قَدْ هَذَا الدَّهْرُ مِنْ قَدَرِ شَادِنٍ
كُنُوسًا وَإِبْرِيْقًا لِصَافِيَةِ الْخَمْرِ

— ٤٤ —

۱۱۹

ساقی بحیات چون کسی رهبر نیست
ور نیز بود به از می و ساغر نیست
می همدم ماست زانکه چون گرمی دل
در آب حیات و چشمهء کوثر نیست

۱۲۰

بر دار پیاله و سببو ای دلجو
بر گرد بگرد سبزه زار و لب جو
که این چرخ ز قامت بتان مهر و
صد بار پیاله کرد و صد بار سبو

— ۴۴ —

الأصل

١٢١

وَلَكُمْ شَرِبْتُ الرِّاحَ حَتَّىٰ إِن أُغِيبَ
فِي الرَّمْيِ ضَاعَ مِنَ التُّرَابِ عَيْرُهَا
أَوْ مَرَّ مَخْمُورٌ عَلَى قَبْرِى أَنشَأَ
مِنْهَا وَأَفْقَدَهُ النَّهْيُ تَأْيِيرُهَا

١٢٢

عَلَامَ تَأْسَى لِلذَّنْبِ يَا عُمَرُ
مَاذَا تُفِيدُ الْهَوْمُ وَالْفِكْرُ
لَا عَفْوَ عَمَّنْ لَمْ يَجْنِ مَعْصِيَةً
الْعَفْوُ عَمَّنْ عَصَىٰ فَمَا الْحَذَرُ

١٢٣

إِلَىٰ مَا يَهْدِي الْحَرُصُ تَقْضِي مَدَى الْعَمْرِ
وَتُصْبِحُ لِلْإِثْرَاءِ وَالنَّقْرِ فِي فِكْرِ
أَلَا أَشْرَبَ فَمَرٌّ سَوْفَ يُعْقِبُهُ الرَّدَىٰ
حَقِيقٌ بِأَن تَقْضِيَهُ بِالنَّوْمِ وَالسُّكْرِ

— ٤٥ —

التقريب

۱۲۱

چندان بخورم شراب که این بوی شراب
آید ز تراب چون روم زیر تراب
ور بر سر خاک من رود مخموری
از بوی شراب من شود مست و خراب

۱۲۲

خیام ای گنه این ماتم چیست
در خوردن غم فایده بیش و کم چیست
آنها که گنه نکرد غفران نبود
غفران ز برای گنه آمد غم چیست

۱۲۳

تا کی عمرت بخود برستی گذرد
یا در پی نیستی و هستی گذرد
می نوش که عمری که اجل در پی اوست
آن به که بخواب یا بمستی گذرد

١٢٤

مَذُ أُرْدَهَرَتْ بِالْدُرِّ وَالزُّهْرَةِ السَّمَاءُ
إِلَى الْآنَ لَمْ يُوجَدْ أَلَدُّ مِنَ الْخَمْرِ
فَيَا عَجَبِي مِنْ بَائِعِ الرِّاحِ هَلْ بَرَى
أَعْرَ مِنْ الصَّبَاءِ إِنِّ بَاعَهَا بِشَرِي

١٢٥

إِنَّ دِينِي إِلَهًا وَرَشَفُ الْحُمَيَّا
وَأَبْتَعَادِي عَنْ كُلِّ دِينٍ وَكَفَرِ
قُلْتُ مَاذَا يَكُونُ مَهْرُ عَرُوسِ الْكَافِرِ
هَرِ قَالَتْ جَذْلَانُ قَلْبِكَ مَهْرِي

١٢٦

كَأَنَّ يَدُو قَلْبِي وَقَبْلَكَ صَبْحُ
وَدُجَى وَالسَّمَاءُ تَدُورُ لِأَمْرِ
طَائِرٍ فُقِيَ هَذَا التُّرَابُ فَقَدِمَا
كَأَنَّ إِنْسَانَ عَيْنٍ ظَلَمِي أَغْرَى

— ٤٦ —

۱۲۴

تا زهره و مه در آسمان گشت پدید
بهر زمی ناب کمی هیچ ندید
من در عجبم زمی فروشان که ایشان
به زآنکه فروشد چه خواهند خرید

۱۲۵

می خوردن و شاد بودن آیین من است
فارغ بودن ز کفر و دین دین من است
گفتم بعروس دهر کاین تو چیست
گفتا دل خرم تو کاین من است

۱۲۶

پیش از من و تو لیل و نهار بوده است
گردنده فلک ز بهر کاری بوده است
ز نهار قدم بخاک هسته نهی
که این مردمک چشم نگاری بوده است

١٢٧

إِنْ كُنْتُ قَبْلُ آيَتِ اللَّهِ نِيًّا بِدُونِ اخْتِيَارِ
وَسَوْفَ أَرْحَلُ حَتَّى عَنْهَا غَدَا بِأَضْطِرَارِ
فَقُمْ نَدِيبِي سَرِيحًا وَأَعْقِدْ لِنَظَاقِ الْإِزَارِ
فَسَوْفَ أَغْسِلُ قَمَّ اللَّهِ نِيًّا بِصَافِي الْعُقَارِ

١٢٨

عِشْ وَالْمَدَامُ بِضَفَّةِ النَّهْرِ
وَدَعِ الْهَوْمَ بِجَانِبِ تَجْرِي
يَوْمَ مَا نِذَا الْعُمَرُ النِّمِينُ فَعِشْ
طَلَقَ الْمُحْيَا تَأْسِيمَ الثَّغْرِ

١٢٩

شَهِدْتُ النَّبِيَّ جَرَّةً فِي مَعْمَلِ
تَدْعُو وَلَمْ تَنْفَعْ بِطَلْقِ قَاهَا
فَإِذَا يَا حُدَاهَا تَنَادِي أَيْنَ مَنْ
مَعَ الْجِرَادِ وَبَاعَهَا وَشَرَاهَا

— ٤٧ —

۱۲۷

چون آمدنم بمن نبذ روز نخست
واین رفتن ییمراد عزمیست درست
بر خیز و میان بیند ای ساقی چست
که اندوه جهان بمی فرو خواهم شست

۱۲۸

با می بکنار جوی میباید بود
واز غصه کناره جوی میباید بود
چون عمر گرانمایه ما ده روز است
خندان لب وتازه روی میباید بود

۱۲۹

درکار گه کوزه گری رفتم دوش
دیدم دو هزار کوزه گویا خموش
نا گاه یکی کوزه برآورد خروش
کو کوزه گرو کوزه خرو کوزه فروش

١٣٠

كَفَطَرَةٍ عَادَتْ إِلَى الْخِضَمِّ أَوْ
كَذَرَةٍ قَدْ رَجَعَتْ إِلَى الثَّرَى
أَتَيْتَ الدُّنْيَا وَعُدْتَ حَاكِيًا
ذُبَابَةً بَدَتْ وَغَابَتْ إِثْرًا

١٣١

أَنْ عُمِرْتَ صَاحِيَّ أَلْفِ حَوْلٍ
فَسَوْفَ تَعَافُ هَذِي الدَّارَ قَهْرًا
وَإِنْ تَكُ سَائِلًا أَوْ رَبِّ تَاجٍ
فَذَانِ غَدًا سَيَسْتَوِيَانِ قَدْرًا

١٣٢

سَعَى لِقُصُورِ الْخُلْدِ وَالْحُورِ مَعَشَرٍ
وَإِنْ فَرِيقًا بِالْجُرَافِ قَدْ اغْتَرَا
سَيَبْدُو لَهُمْ إِنْ يَنْجِلِ السَّيْرُ أَنَّهُمْ
نَاوَأَتِكَ أَقْصَى النَّاسِ فِي ذَلِكَ الْمَسَرَى

— ٤٨ —

۱۳۰

يك قطره آب بود با دریا شد
يكذره زخاك با زمین يكتا شد
آمد شدن تو اندر این عالم چیست
آمد مگسي پديد ونا پیدا شد

۱۳۱

عمرت چه دوصد بود چه سیصد چه هزار
زین كهنه سرا برون برندت ناچار
گر پادشهي وگر گدای بازار
این هر دو يك نرخ بود آخر كار

۱۳۲

قومي ز گزاف در غرور افتادند
جمعي ز پي حور وقصور افتادند
معلوم شود چو پرده ها بر دارند
کز كوي تو دور دور دور افتادند

١٣٣

كُلُّ عُشْبٍ يَدُو إِضْفَةً نَهْرَ
قَدْ نَمَا مِنْ شِفَاهِ ظَبْيٍ أَغْرَ
لَا تَنَامُ وَتَمُوتُ النَّبَاتُ أَحْقَاراً
فَبِوَيْتَامٍ مِنْ مُرْهِرٍ أَخَذَ نَظَرَ

١٣٤

مَا بَيْنَ أَفْقٍ لَظْهُورِ إِغْوَرِهِ
إِشْرَبْ فَإِنَّ الدَّهْرَ لَجَّ بِجَوْرِهِ
وَأَجْرَعُ بِدَوْرِكَ صَابِرَا كَأْسِ الرَّدَى
وَأَكُلُ سَوْفَ يَذُوقَهَا فِي ذَوْرِهِ

١٣٥

لَا تَرْتَشِفُ الْمَدَامَةُ أَيَّ وَقْتٍ
وَإِنْ بِكَ أَشْرَفَ الْأَوْقَاتِ قَدَرَا
مَلَأَتْ الدِّينَ مِنْ عَنِيبِ حَالٍ
فَقُلْ لِلَّهِ لَا يَجْعَلُهُ خَمِيراً

— ٤٩ —

۱۳۳

هر سبزه که بر کنار جوئی رسته است
گوئی ز لب فرشته خوئی رسته است
پا بر سر هر سبزه بخاری تنهی
کین سبزه ز خالک لاله روئی رسته است

۱۳۴

در دایره سپهر نا پیدا غور
می نوش بخوشدلی که دور است بجور
نوبت که بدور تو رسد آه مکن
جامی است که جمله را چشایند بدور

۱۳۵

من باده تلخ تلخ دیرینه خورم
واندر رمضان در شب آدینه خورم
انگور حلال خویش در خم کردم
گو تلخ مکن خدای تامن نخورم

١٣٦

أَبَا فَلَكًا يَجْرِي بِبُوسَى خَلَانِي
فَلَسْتُ حَرِيًّا أَنْ تَسُومَنِي الْأَسْرَا
إِذَا كُنْتُ تَهْوِي غَيْرَ حَرِيٍّ وَعَاقِلٍ
فَلَسْتُ كَمَا قَدْ خَلَنِي الْعَقْلُ الْخَرَا

١٣٧

أَلَا لَيْتَ الشَّوَاءَ يَكُونُ أَوْ أَنْ
يَكُونُ لَنَا أَنْتِهَاءٌ فِي الْمَيْمِرِ
وَلَيْتَ لَنَا وَإِنْ سَلَفَتْ قُرُونُ
رَجَاءُ أَنْ سَنَبْتَ كَأَنَّهُ هَوْدُ

١٣٨

رَأَيْتُ فِي حَانَةِ شَيْخٍ فَقُلْتُ لَهُ
أَلَا تَخْشَرُنَا عَمَّنْ مَضَوْا خَيْرًا
فَالْأَرْشَاقُ فَكَمْ أَمَثَالَنَا رَحَلُوا
وَلَمْ يَعُودُوا وَلَمْ تَشْهَدْ لَهُمْ أَثَرًا

— ٥٠ —

۱۳۶

ای چرخ ز گردش تو خورسند نیم
آزادم کن که لایق بند نیم
گرمیل تو با بیخرد نا اهل است
من نیز چنان اهل و خردمند نیم

۱۳۷

ای کاش که جای آرمیدن بودی
یا این ره دور را رسیدن بودی
کاش از پی صد هزار سال از دل خاک
چون سبزه امید بر دمیدن بودی

۱۳۸

پیری دیدم بخانه خماری
گفتم ندهی ز رفتگان اخباری
گفتا میخور که همچو ما بسیاری
رفتند و کسی باز نیامد باری

١٣٩

مَرَرْتُ بِمَعْمَلِ الْخَزَافِ يَوْمًا
وَكَانَ يَجِدُ فِي الْعَمَلِ الْخَطِيرَ
وَيَضَعُ لِلْجِرَارِ عُرَى ثَرَاهَا
يَدُ الشَّحَّاذِ أَوْ رَأْسُ الْأَمِيرِ

١٤٠

عَاطِنِي الرِّاحَ فَهِيَ قُوَّتُ لِنَفْسِي
وَأَسْقِنِيهَا وَإِنْ تَزِدْ فِي خَآرِي
إِنَّ هَذِي الدُّنْيَا أَسَاطِيرُ وَهْمٍ
وَخِبَالٍ وَالْعُمُرُ كَالرَّيْحِ سَآرِي

١٤١

رَأَيْتُ فِي السُّوقِ خَزَافًا غَدَى دَبًّا
يَدُوسُ فِي الطِّينِ رَشَاقًا غَيْرَ ذِي حَذَرٍ
وَالطِّينُ يَدْعُو لِسَانَ الْحَالِ مِنْهُ أَلَا
قَدْ كُنْتُ مِثْلَكَ فَأَرْفِقْ بِي وَلَا تَجِرْ

— ٥١ —

۱۳۹

از کار که کوزه گری کردم رای
دیدم که پیای چرخ استاد پیای
میکرد دلیر کوزه را دسته ونای
از کلهء پادشاه واز دست گدای

۱۴۰

زان می که مرا قوت روانست بده
زان گر چه سرم بسی گرانست بده
بر نه بکفم قدح که دهر افسانه است
واین عمر چه بادی کذرانست بده

۱۴۱

دی کوزه گری بدیدم اندر بازار
بر پاره گلی لگد همی زد بسیار
وآنگل بزبان حال با او میگفت
من همچو تو بوده ام مرا نیکو دار

١٤٢

قِيلَ خَلِّدْ غَدَاً وَحُورًا وَكَوْثَرَ
أَنْهَارٍ مِنْ طَلَاً وَشَهْدٍ وَسُكْرٍ
فَعَلَى ذِكْرِهَا أَذِرْ لِي كَأْسًا
إِنَّ نَقْدًا مِنْ أَلْفِ دِينَ لَا جَدْرَ

١٤٣

يَقُولُونَ حُورًا فِي الْغَدَاةِ وَجَنَّةٍ
وَشَمَّةِ أَنْهَارٍ مِنَ الشَّهْدِ وَالْخَمْرِ
إِذَا اخْتَرْتُ حُورَاءَ هُنَا وَمُدَامَةً
فَا الْبَاسُ فِي ذَاوَهُوَ عَاقِبَةُ الْأَمْرِ

١٤٤

كَمْ فِتْنَةٍ قَدِمَا أَثَارٍ مِنَ الثَّرَى
إِذْ كَوَّنَ الْبَارِي ثَرَايَ وَصَوَّرَا
أَنَا لَا أَطِيقُ تَرْقِيًا عَمَّا أَنَا
فِيهِ فَطَيَّنِي أَفْرَغُوهُ كَمَا تَرَى

— ٥٢ —

التعريض

۱۴۲

گویند بهشت و حور و کوثر باشد
جوی می و شیر و شهد و شکر باشد
يك جام بده یاد آن ای ساقی
نقدی ز هزار نسیه خوشتر باشد

۱۴۳

گویند بهشت و حور عین خواهد بود
و آنجا می ناب و انگبین خواهد بود
گرما می و معشوقه گزیدیم چه باک
چون عاقبت کار همین خواهد بود

۱۴۴

تا خاک مرا بقالب امیخته اند
بس فتنه که از خاک بر انگیخته اند
من بهتر از این نمیتوانم بودن
کز بوته چنین مرا برون ریخته اند

١٤٥

فِيمَ وَرَوْضُ سَعْدِكَ الْيَوْمَ زَهَى
كَفْتُكَ مِنْ كِبَاسِ الْمُدَامِ تُصْفِرُ
إِشْرَبْ فَبِذَا الدَّهْرُ خَصَمٌ غَادِرٌ
وَنَيْلٌ مِثْلُ الْيَوْمِ سَوْفَ يَعْسُرُ

١٤٦

هَاتِ ذَوْبَ الْعَقِيصِ وَسَطَارُ جَاجٍ
هَاتِ خَيْرَ الْجَلِيلِ لِلْأَحْرَارِ
إِنَّمَا عَالَمُ التُّرَابِ كَرِيحٌ
يَنْقُضِي مَسِيرَةً فَجِيءٌ بِالْعُقَارِ

١٤٧

مَا أَصْنَعُ الْأَفْلَاكَ يَوْمًا طَبِئَةً
إِلَّا وَتَكْبِيرُهَا وَتُرْجِعُهَا الثَّرَى
نَوْ كَانِ يَحْتَمِلُ السَّحَابُ ثَرَى غَدَا
لِنُشُورِنَا بِدَمِ الْأَعِزَّةِ مُمَاطِرَا

— ٥٣ —

حُجْرَةُ الْقُرْبَى

۱۴۵

اکنون که گل سعادتت پر بار است
دست تو ز جام می چرا بیکار است
می خور که زمانه دشمنی غدار است
در یافتن روز چنین دشوار است

۱۴۶

آن لعل در آبکینهء ساده بیار
و آن محرم و مؤنس هر آزاده بیار
چون میدانی که مدت عالم خاک
بادیست که زود بگذرد باده بیار

۱۴۷

گردون ز زمین هیچ گلی برنارد
تا نشکند و باز بگل نسپارد
گر ابر چو آب خاک را بر دارد
تا حشر از او خون عزیزان بارد

١٤٨

إِذَا كُنْتَ تَسْعَى فِي الْحَيَاةِ لِمَطْعَمٍ
إِلَى مَشْرَبٍ أَوْ مَلْبَسٍ فَلَكَ الْمَذْرُ
وَرَفِيًّا عَدَا هَاتِيكَ فَالْتَمِيْ ذَاهِبُ
هَبَاءٍ فَحَازِرُ أَنْ يَضِيعَ بِهِ الْعَمْرُ

١٤٩

غَسَلَ الرَّبِيعَ بِغَيْثِهِ الصَّحْرَاءَ وَالْأَ—
فَرَّاحُ عَادَتْ لِلْزَمَانِ فَازْهَرَا
شَرِبَ وَمُخَضَّرَ الْعِذَارِ بِرَوْضَةٍ
لِتَرَّ مَنْ مِنْ رَمْسِهِ أَخْضَرَ الثَّرَى

١٥٠

مَتَى أَقْتَلْتُ كَفُّ الْمَنِيَّةِ دَوْحَتِي
وَعَدْتُ لَدَى أَقْدَامِهَا أَتَغَفَّرُ
فَلَا تَصْنَعُوا طِينِي سِوَى كُورٍ قَرَقَفٍ
عَنِّي يَمْتَلِي بِالرَّاحِ يَوْمًا فَانْتَرُ

— ٥٤ —

التغريب

۱۴۸

آن مایه ز دنیا که خوری یا نوشی
معدوری اگر در طلبش میکوشی
باقی همه را یگان نیرزد هشدار
تا عمر گرانمایه بدار نفروشی

۱۴۹

صحرا رخ خود با بر نوروز بشت
و این دهر شکسته دل زنو گشت درست
با سبزه خطی بسبزه زاری میخور
شادی کسی که سبزه از خاکش رست

۱۵۰

در پای اجل چو من سر افکنده شوم
وز بیخ نهال عمر بر کنده شوم
زنهار گلم بجز صراحی نکند
باشد که زباده پر شود زنده شوم

١٥١

لَمْ يَبْقَ مِنِّي فِي الدُّنْيَا سِوَى رَمَقٍ
وَلَيْسَ فِي أَيْدِي مَنْ صَحْبِي سِوَى الْكَدَرِ
لَمْ يَبْقَ لِي مِنْ طِلَا أَمْسٍ سِوَى قَدَحٍ
وَلَسْتُ أَعْلَمُ مَا الْبَاقِي مِنَ الْعُمُرِ

١٥٢

حَتَّى مَ ذِكْرُكَ لِلْجَنَّا نِ أَوْ الْجَحِيمِ الْمُسْعِرَةِ
وَإِلَى مَتَى سُرُجُ الْمَسَا جِدٍ أَوْ بَحُورُ الْأَذِيرَةِ
أَنْظِرْ إِلَى لَوْحِ الْقَضَا وَأَسْتَجِلْ وَأَقْرَأِ السُّطْرَةَ
فَقَالَهُ قَدِمًا كَلِمًا هُوَ كَأَنَّ قَدْ قَدَّرَهُ

١٥٣

كُلُّ شَوْكَ يَدُوسُهُ حَيَوَانُ
كَانَ صِدْقًا أَوْ حَاجِبًا لِفَرِيرِ
وَكَذَا اللَّبَنُ فِي ذُرَى كُلِّ قَصِيرِ
رَأْسُ مُلْكٍ أَوْ إصْبَعُ لَوْزِيرِ

— ٥٥ —

۱۵۱

از من رمقی بسعی باقی مانده است
و از صحبت خلق بی وفاقی مانده است
از بادهء دوشین قدحی بیش نماند
از عمر ندانم که چه باقی مانده است

۱۵۲

تاکی ز زیان دوزخ و سود و بهشت
تاکی ز چراغ مسجد و دود کنشت
رو بر سر لوح بین که استاد قضا
اندر ازل آنچه بودنی بود نوشت

۱۵۳

خاری که بزیر پای هر حیوانیست
زلف صنمی و ابروی جانانیست
هر خشت که بر کنگرهء ایوانیست
انگشت وزیری و سر سلطانیست

— ۵۵ —

١٥٤

لَا تَغْضَبَنَّ عَلَى النَّشَاوَى وَالْأَتْرَمِ
حُسْنَ السُّلُوكِ وَسِيرَةِ الْأَخْيَارِ
وَأَشْرَبُ فَلَسْتُ بِشَرِّهَا أَوْ تَرَكُهَا
تَرِدُ الْجَنَانَ وَأَنْتَ طُعْمَةُ نَارِ

١٥٥

أَخَافُ أَنْ لَا أَعِيشَ بَعْدُ وَلَا
أَدْرِكُ جَمْعَ الرِّفَاقِ إِنْ حَضَرُوا
فَلَنُغْتَنِمَ حَظَّةَ نَعِيشٍ بِهَا
لَعَلَّ مِنْ بَعْدُ يَنْقُذُ الْعُمُرُ

١٥٦

قَالُوا أَلَا إِنَّ النَّشَاوَى فِي لَهْوٍ
قَوْلُ لَهُ عَقْلُ الْمُفَكِّرِ مُنْكَرُ
إِنْ كَانَ مِنْ يَهْوَى وَبَسْكَرٍ فِي لَهْوٍ
سَرَى الْجِنَانِ كَرَاخَةِ الْيَدِ أَصْفَرُ

— ٥٦ —

هان تا بر مستان بدرشتی نشوی
یا از در نیکوان بزشتی نشوی
می خور که بخوردن و بنا خوردن می
گر آلت دوزخی بهشتی نشوی

ترسم که چو زین یش بعالم نرسم
با هم نفسان نیز فراهم نرسم
این دم که در اوئیم غنیمت شمیریم
شاید که بزندگی دآن دم نرسیم

گویند که دوزخی بود مردم مست
قولیست ولیک دل در او نتوان بست
گر عاشق و مست دوزخی خواهد بود
فردا بینی بهشت را چون کف دست

١٥٧

أَرَانِي مِنَ الصَّبَاءِ أَمْ أَصَحُّ لَحْظَةً
وَأَتَمَلُّ حَتَّى إِنْ تَكُنْ لَيْلَةُ الْقَدَرِ
أَعَانِي دُنَا أَوْ أَقْبَلُ أَكْرَمًا
وَكَفَى بِجِدِّ الْكُوزِ بَنِي إِلَى الْفَجْرِ

١٥٨

وَتَسْبَحُ سَوِّمَ الشَّكْرِ مَغْفِرَاتِهِ
وَلَمْ تَنْقُ فَيَدِ فَطْنَةٍ وَشَعُورِ
حَسَاهَا وَأَغْنَى وَهُوَ أَشْوَانُ قَائِلًا
إِلَهِي لَطِيفٌ بِالْعِبَادِ شَعُورِ

١٥٩

قَدْ قِيلَ لِي قَلِيلٌ تَعَاظِي الْحَمْرَ
بِأَيِّ عَذْرِ لَمْ تَزَلِي فِي سُكْرِ
نُورِ الطَّلَا عَذْرِي وَخَدُّ السَّاقِي
فَهَلْ تَرَى أَوْضَحَ مِنْ دَا الْعَدْرِ

— ٥٧ —

التغزيب

۱۵۷

هشیار نبوده‌ام دمی تا هستم
گر خود شب قدر است من امشب مستم
لب بر لب جام و سینه بر سینه خم
تا روز بگردن صراخی دستم

۱۵۸

پیری دیدم بخواب مستی رفته
وز گرد شعور خانه تن رفته است
می خورده و مست خفته و آشفته
الله لطیف بعباده گفته

۱۵۹

گویند مرا ز می که کمتر خور از این
آخر بچه عذر بر نداری سر از این
عذر رخ یار و بادیه صبحدم است
انصاف بده چه عذر روشنتر از این

١٦٠

إِنَّ أَجْرَامَ ذَا الرِّوَاقِ الْمُعَلَّى
حَبَّرَتْ مِنْ ذَوِي النُّهْيِ الْأَفْكَارَا
إِحْتَفَظُ فِي شَرِيفِ عَمَلِكَ وَأَنْظُرْ
دَوْرَ هَذِي الْمُدِيرَاتِ حَيَارَى

١٦١

قُمْ أَيُّهَا الشَّيْخُ الْيَبُّ مُسَارِعًا
وَأَنْظُرْ لِمَاكَ الطِّفْلُ يُذَرِّي بِالثَّرَى
فَأَنْصَحْهُ أَنْ يُذَرِّي بِرَفَقٍ عَيْنَ بَرٍّ
وَيَزِي وَمُخَّ قَبَادَ سُلْطَانِ الْوَرَى

١٦٢

لَمْ يَنْ فِي هَذَا الزَّمَانِ سِوَى أَمْرِ
عَرَفَ الْوُجُودَ بِخَيْرِهِ وَبِشَرِّهِ
أَوْ غَافِلٍ عَنْ نَفْسِهِ وَزَمَانِهِ
لَمْ يَذَرِ مَا فِي نَفْسِهِ أَوْ دَهْرِهِ

— ٥٨ —

۱۶۰

اجرام که ساکنان این ایوانند
اسباب تحیر خردمندانند
هان تاسر رشته خرد گم نکی
کانان که مدیرند سر گردانند

۱۶۱

ای پیر خردمند بگه تر بر خیز
و آن کودك خاك بیزرا بنگر نیز
پندش ده و گو که نرم نرمك می ییز
مغز سر کیقباد و چشم پرویز

۱۶۲

از گردش این دایره بی پایان
بر خور داری دو نوع مردم رادان
یا با خبر از زمانه وز نیک و بدش
یا بی خبری از خود و از حال جهان

١٦٣

هَلْ الْجَامُ مَهْمَا تَمَّ صُنْعًا وَدِقَّةً
يَرَى كَسْرَهُ مَنْ كَانَ مُنْتَشِياً سُكْرًا
فَقِيمَ يَرَى الْخَلَّاقُ سَاقًا لَطِيفَةً
وَرَأْسًا وَكَفَأْتُمْ يَكْثِرُهَا كَثْرًا

١٦٤

لَوْ كَانَ لِي كَاللَّهِ فِي فَلَكٍ يَدٌ
لَمْ أَتَقِ الْأَفْلَاكَ مِنْ آثَارِ
وَخَلَقْتُ أَفْلَاكَ كَأَنَّ تَدْوِرَ مَكَانَهَا
وَتَسِيرُ حَسَبَ مَشِيئَةِ الْأَحْرَارِ

١٦٥

مَا أَسْرَعَ مَا يَسِيرُ رَكْبُ الْعُمَرِ
قُمْ فَأَنْتُمْ لَحْظَةَ الْهَسَاءِ وَالْبُشْرِ
دَعَّ قَمَّ عَدِي لِمَنْ يَهْمُونَ بِهِ
وَاللَّيْلُ سَيَنْقُضِي قَبِي بِالْخَمْرِ

- ٥٩ -

التَّعْزِيبُ

۱۶۳

اجزای پیاله را که درهم پیوست
اشکستن او کجا روا دارد مست
چندین سرو و ساق نازنین و کف دست
از مهر که پیوست و بکین که شکست

۱۶۴

گر بر فلکم دست بدی چون یزدان
برداشتی من این فلک را زمیان
واز نو فلکی دگر چنان ساختمی
که آزاده بکام دل رسیدی آسان

۱۶۵

این قافله عمر عجب میگذرد
دریاب دمی که با طرب میگذرد
ساقی غم فردای حریفان چه خوری
پیش آر پیاله را که شب میگذرد

١٦٦

قَالُوا دَعِ الرَّاحَ سَتَلْقَى الْبَلَاءَ
مِنْهَا وَتَلْقَى فِي لَظَى مُسْعَرَةٍ
نَعَمْ وَلَكِنْ نَشُورِي لِحَظَةً
أَحْلَى مِنَ الدُّنْيَا مَعَ الْآخِرَةِ

١٦٧

أَوْجَدْتَنِي يَا رَبِّ مِنْ عَدِيمٍ وَلِي
سُدَّتْ فَضْلًا مَالَهُ مَقْدَارُ
عُذْرِي بِأَنِّي عِنْدَ حُكْمِكَ عَاجِزُ
مَا دَامَ يَوْمًا مِنْ ثَرَايَ غَبَارُ

١٦٨

كَمْ جِئْتُ مِنْ وَادٍ وَسَهْلٍ دُونَ أَنْ
أَحْظَى بِتَحْسِينِ لِبَعْضِ أُمُورِي
قَدْ سَرَّنِي أَنَّ الْحَيَاةَ قَدْ انْقَضَتْ
عَنِّي وَإِنْ تَكُ مَا انْتَقَضَتْ بِسُرُورٍ

— ٦٠ —

۱۶۶

گویند مخور می له بلا کش باشی
در روز مکافات در آتش باشی
این هست ولی زهر دو عالم خوشتر
این یکدمه که از شراب سرخوش باشی

۱۶۷

آنم که زهیچم بوجود آوردی
و آنم که بسی بمن نکوئی کردی
چون عاجز تقدیر توام معذورم
مادام که باقیست ز خاکم گردی

۱۶۸

بسیار بگشتیم بگرد در ودشت
يك کارمن ازگشت همی نيك نگشت
در ناخوشی زمانه باری عمرم
گرخوش نگذشت باری خوش خوش بگذشت

١٦٩

قَدْ دَاعَبَتْ رِيحُ الصَّبَا الْوَرْدَ وَقَدْ
هَاجَ الْبِزَارَ حُسْنُهُ فَاسْتَبَشَّرَا
إِجْلِسْ لَدَى الزَّهْرِ فَكَمْ عَلَى الثَّرَى
تَنَاطَرَ الْأَزْهَارُ إِذْ نَحْنُ ثَرَى

وقد ورد البيت الثاني من الرباعية
المذكورة بشكل آخر هذا تعريبيه:
إِجْلِسْ بِظِلِّ الزَّهْرِ فَالْأَزْهَارُ كَمْ
مِنَ الثَّرَى بَدَتْ وَعَادَتْ لِلثَّرَى

١٧٠

أَلَا لَيْتَ رَبِّي يَقْلِبُ الْكَوْنَ بَعْتَةً
وَيُنْشِئُهُ حَالًا لَا أَنْظُرُ مَا يَجْرِي
قَامًا يَزِيدُ الرِّزْقَ لِي أَوْ يُمِيتُنِي
وَيَمْحُو أَسْمِي الْمَسْطُورَ مِنْ دَفْتَرِ الدَّهْرِ

— ٦١ —

بنگر ز صبا دامن گل چاك شده
 بلبل ز جمال گل طربناك شده
 در سایه گل نشین كه بسیار این گل
 بر خاك فرو ریزد وما خاك شده

مصراع اخیر این رباعي در نسخه
 دوم چنین وارد گردیده است :
 در سایه گل نشین كه بسیار این گل
 از خاك برآمده است و در خاك شده

یزدان خواهم جهان دگر گون کنی
 و اکنون کنی نا نگرم چون کنی
 یا نام من از جریده بیرون کنی
 یا روزی من ز غیب افزون کنی

١٧١

هَاتِ الْمَدَامَ فَنِي الْفَوَادِ تَوَاعِجُ
وَالْعَمْرُ مِثْلُ الزَّبَقِ الْفَرَارِ
إِنْ رَضَ فَيَنْظُرُ عُمْرَنَا نَوْمٌ وَمَا
نَارُ الصَّبَا إِلَّا كَمَا جَارِي

١٧٢

قَالُوا سَيَشْدُ الْحِسَابُ بِنَا شَدًّا
وَيَضِيقُ صَدْرُ حَبِينَا فِي الْمَحْشَرِ
أَيَكُونُ مِنْ حَسَنٍ سِوَى حَسَنٍ إِذَنْ
حَسَنَتْ عَوَاقِبُنَا فَطَبُ وَأَسْتَبِيرِ

١٧٣

سَأَلْتُكَ هَلْ زَادَتْ بِمُلْكِكَ طَاعَتِي
وَهَلْ أَنْقَصَتْ مِنْهُ خَطَايَايَ مِنْ قَدْرِ
فَدَّعَنِي وَدَّعَ نَصِيرِي فَطَبَّعْكَ بَانَ لِي
سَرِيعٌ لِحَذْلَانٍ بَطِيءٌ عَنِ النَّصِيرِ

— ١٢ —

۱۷۱

می بر کف من نه که دلم در تابست
وین عمر گریز پای چون سیما بست
بر خیز که بیداری دولت خوابست
دریاب که آتش جوانی آبست

۱۷۲

گویند بحشر گفتگو خواهد بود
و آن یار عزیز تند خو خواهد بود
از خیر محض جز نکوئی ناید
خوشباش که عاقبت نکو خواهد بود

۱۷۳

در ملک تو از طاعت من هیچ فزود
وز معصیتی که رفت نقصانی بود
بگذار و مگیر ز آنکه معلوم شد
گیرنده دیری و گذا رنده زود

١٧٤

أَسْلُكُ سَبِيلَ بَنِي الْحَنَاتِ وَأَسْعَ إِلَى
رَاحٍ وَعُودٍ وَظُبْيٍ يَبْهَجُ النَّظْرَا
فِي الْكَفِّ كَأْسُ وَفَوْقَ الْعَتَنِ كُورُ طَلَا
إِشْرَبُ حَبِيبِي الْحُمَيْمَاءَ وَأَتْرُكُ الْهَذْرَا

١٧٥

لَمْ يَنْمُ فِي السَّحَرَاءِ رَوْضُ شَتَائِقِ
إِلَّا وَكَانَ دَمًا جَرَى لِأَمِيرٍ
وَكَذَلِكَ كُلُّ وَرَيْقَةٍ يَنْفَسِجُ
خَالَ بَدَا زَمَنًا بِغَدٍ غَرِيرٍ

١٧٦

إِنْ كُنْتَ تَفْقَهُ يَا هَذَا التَّقِيهِ فَلِمَ
تَلْحُو فَلَاسِنَةً دَانُو بِأَفْكَارِ
هُمْ يَبْحَثُونَ عَنِ الْبَارِي وَصَنَعِهِ
وَأَنْتَ تَبْحَثُ عَنِ حَيْضٍ وَأَقْدَارِ

— ٦٣ —

التقريب

۱۷۴

جز راه قلندران میخانه میوی
جز باده و جز سماع و جز یار مجوی
بر کف قدح باده و بر دوش سبوی
می نوش تو ای نگار و بیهوده مگوی

۱۷۵

در هر دشتی که لاله زاری بوده است
آن لاله ز خون شهر یاری بوده است
هر برگ بنفشه که از زمین میروید
خالیست که بر روی نگاری بوده است

۱۷۶

ای خواجه فقیه گر ترا هست خبر
تا چند شوی منکر بر اهل نظر
اینها همه از صانع و صنعش گویند
تو از دم حیض و از نجاسات دگر

١٧٧

أَتَدْرِي لِمَاذَا يُصْبِحُ الذِّيكُ حَانِحًا
يُرَدِّدُ لَحْنَ النُّوحِ فِي غُرَّةِ الْفَجْرِ
يُنَادِي لَقَدْ مَرَّتْ مِنَ الْعُمُرِ لَيْلَةٌ
وَهَا أَنْتَ لَمْ تَشْعُرْ بِذَلِكَ وَلَا تَدْرِي

١٧٨

هَذَا الْفَضَاءُ الَّذِي فِيهِ تَسِيرُ حَكِي
فَانُوسٍ سَجَرَ خَيَالِيَا لَدَى النَّظَارِ
مِصْبَاحُهُ الشَّمْسُ وَالْفَانُوسُ عَالَمُنَا
وَنَحْنُ نَبْدُو حَيَارَى فِيهِ كَالْأَصُورِ

١٧٩

إِذَا لَمْ أَتْلُ وَرَدًا فَحَسْبِي شَوْكُهُ
وَإِنْ لَمْ أَتْلُ نُورًا كَفَتْ عِنْدِي النَّارُ
وَإِنْ لَمْ أَكُنْ شَبَحًا يَبْرُدُ وَتَكِيَّةُ
فَحْسْبِي نَاقُوسٌ وَدَبْرٌ وَزِنَارُ

— ٦٤ —

التقريب

۱۷۷

هنگام سپیده دم خروس سحری
دانی که چرا همی کند نوحه گری
یعنی که نمودند در آینه صبح
کز عمر شبی گذشت و تو بیخبری

۱۷۸

این چرخ فلک که ما در او گردانیم
فانوس خیال از او مثالی دانیم
خورشید چراغ دان و عالم فانوس
ما چون صوریم کاندرا او حیرانیم

۱۷۹

گر گل نبود نصیب ما خار بس است
ورنور نمیرسد بجا نار بس است
گر خرقه و خانقاه و شیخی نبود
عراق و کلیسیا و زناار بس است

١٨٠

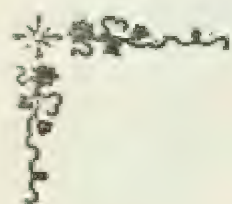
دَخَلْتُ فِي الْحَانِ نَشْوَانًا وَكَأَنِّي بِهِ
شَيْخٌ عَلَى مَتْنِهِ كُوزٌ وَقَدْ سَكِرَا
فَقُلْتُ هَلَّا مِنْ اللَّهِ أُعْزَرَكَ حَيًّا
قَالَ أَحْسَنًا فَهُوَ يَعْفُو وَأَتْرُكُ الْهَذْرَا

حرف الزاي

١٨١

عَنِ الْهِمِّ أَعْرِضْ مَا اسْتَطَعْتَ وَلَا تَدْعُ
لِمَا مَرَّ أَوْ مَا لَمْ يَرِدْ فِي الْحَشَا وَخَزَا
وَعِشْ وَأَرْ تَشْفِ وَأَهْنَأْ فَلَسْتَ بِأَخَذِ
لِرَمْسِكَ مِنْ فَلَسٍ وَإِنْ تَمَتَّلِكَ كَنْزَا

سر مست بمیخانه گذر کرم دوش
 پیری دیدم مست و سبوثی بر دوش
 گفتم ز خدا شرم نداری ای پیر
 گفتا کرم از خدای من می نوش خموش

تا بتوانی غم چهار هیچ مسنج
 بر تن منه از آمده و نامده رنج
 خوش میخور و میباش در این دیر سبنج
 با خود نبری جوی اگر داری گنج

حرف السهـن

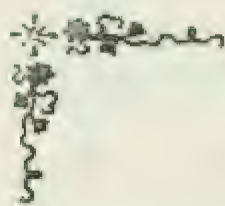
١٨٢

بِإِلْهَذَا الْقَلْبِ الْبَيْسِ الْمَعْنَى
لَمْ يُفَقِّ مِنْ هَوَى الْحَبِيبِ الْقَاسِي
مُذْ أَدَارُوا سُلَاقَةَ الْحُبِّ قَدَمًا
مَلَأُوا مِنْ دَمِ الْحُشَّاشَةِ كَاسِي

١٨٣

حَتَّى مَ أَصْبَحُ فِي مِمْ يَأْتِي هَلْ
أَهْنَى وَأَحْزَنُ أَوْ أَثْرَى وَأَبْتَسُ
هَاتِ الْمُدَامَ فَإِنِّي لَسْتُ أَعْلَمُ هَلْ
مَتَى زَفَرْتُ لِصَدْرِي بِرَجْعِ النَّفْسِ

— ٦٦ —

۱۸۲

مسکین دل دردمند بیچاره من
هوشیار نشد ز عشق جانانه من
روزی که شراب عاشقی در داند
در خون جگر زدند پیمانه من

۱۸۳

تا کی غم آن خورم که دارم یا نه
وین عمر بخوشدلی گذارم یا نه
در ده قدح باده که معلوم نیست
این دم که فرو برم بر آرم یا نه

١٨٤

الْأَرَاخُ أَطِيبُ فِي مَلِكِ طُوسٍ وَمِنْ
سَرِيرِ كِسْرَى وَتَحْتَ الْمَلِكِ قَابُوسِ
وَإِنَّمَا أَنَّهُ الْيَكْبَرُ فِي سَحَرِ
خَيْرٍ مِنَ الزُّهْدِ وَالْتَقْوَى بِتَدْلِيسِ

١٨٥

رُبَّ طَيْرٍ فِي طُوسٍ أَلْقَى لَدَيْهِ
رَأْسَ قَابُوسٍ دِي الْعُلَى وَالْبَاسِ
وَهُوَ يَدْعُوهُ أَيُّهَا الرَّأْسُ لَهْفًا
أَيْنَ صَوْتُ الطُّبُولِ وَالْأَجْرَاسِ

١٨٦

أَلَا قُمْ لِنَحْضُوها وَنُعْمِلْ عُدَدَنَا
وَنُبْدِلْ حُسْنَ الصِّيتِ بِالْعَارِ وَالرَّجِيسِ
وَدَعْنَا نَبْعَ الْكَاسِ سَجَادَةَ التَّقَى
وَنَكْثِرْ فَوْقَ الصَّخْرِ قَارُورَةَ الْقُدْسِ

— ٩٧ —

۱۸۴

يك جرعهء مي زملك كاووس بهست
 واز تخت قباد وملكطوس بهست
 آه سحري زسینهء خماری
 از طاعت زاهدان سالوس بهست

۱۸۵

مرعي دیدم نشسته بر بارهء طوس
 در پیش نهاده کلهء کیکاووس
 با کله همیکفت که افسوس افسوس
 کو بانگ جرسها و کجا نالهء کوس

۱۸۶

بر خیز ویا که چنگ بر چنگ زنیم
 می نوش کنیم ونام بر تنک زنیم
 سجاده يك پیاله می بفروشیم
 وین شیشهء زهد بر سر سنگ زنیم

١٨٧

إِنْ أَشْهَرْتَ فَشَرُّ النَّاسِ أَنْتَ
وَإِنْ كُنْتَ أَنْزَوَيْتَ فَقَدَّعَانَيْتَ وَسَوَاسًا
لَوْ كُنْتَ خَضِرًا وَإِلْيَاسًا سَعَدْتَ بَانَ
لَا تُعْرِفَنَّ وَأَنْ لَا تَعْرِفَ النَّاسَا

١٨٨

دَعْ كُلَّ مَفْرُوضٍ وَمَمْدُوبٍ وَمِنْ
قُوْتٍ لَدَيْكَ فَاطْمِئِنَّ النَّاسَا
لَا تُؤْذِ خَلْقَ اللَّهِ أَوْ تَغْتِيبَهُمْ
وَأَنَا الضَّمِيمُ غَدَاً فَهَاتِ الْكَلَسَا

١٨٩

يَا خَمْرُ مَا أَحْلَاكَ وَسَطَ زُجَاجَةٍ
تَاللَّهِ أَنْتِ عِقَالُ عَقْلِ الْحَاسِي
لَا تُمْلِكِينَ مِنْ أَحْتِسَاكِ هَنِيئَةٍ
حَتَّى تُبَيِّنِي كَهْنَةً لِلنَّاسِ

— ٩٨ —

حزب التقریب

۱۸۷

گر شهره شوی بشهر شر الناسی
ور گوشه نشین شوی همه وسواسی
به زین نبود گر خضر والیاسی
کس شناسد ترا تو کس شناسی

۱۸۸

سنت مکن و فریضه حق مگذار
و این لقمه که داری ز کسان بازمدار
غیبت مکن و خلق خدا را مازار
در عهده آن جهان منم باده بیار

۱۸۹

ای باده خوشگوار در جام بھی
بر پای خرد تمام بندد گرهی
هر کس که ز تو خورد امانش ندهی
تا گوهر او بر کف دستش تنهی

١٩٠

إِذَا أَرَدْتَ الدُّنْيَا لَدَيْكَ فَلَا تَبْقُ
بِعَالَمٍ يَبْقُ فِيهِ أَيْهَبُ وَكَيْسُ
وَمَنْ نَلَّكَ كَمْ آتٍ إِلَيْهَا وَذَاهِبُ
فَتَمُّ وَأَخْلَسُ حَظَّيْهَا فَتَخْلَسُ

١٩١

مَرَّتْ آيَالُ نَحْنُ لَمْ نَقْمِضْ بِهَا
طَرَفًاوَلَمْ تَذَرْكَ دِهَاقَ الْكَاسِ
فَمَنْ نَحَبَهَا قَبْلَ الصَّبَاحِ فَكَمْ لَهُ
نَفْسٌ وَنَحْنُ لَقِيَ بِلَا أَنْفَاسِ

١٩٢

لَمْ يَبْقَ غَيْرُ أَسْمٍ مِنَ اللَّذَاتِ أَوْ
غَيْرُ السَّلَافَةِ مِنْ جَلِيسِ كَيْسِ
لَا تَلْقَ مِنْ يَدِكَ السَّدَامَ قَمَا بَقِيَ
فِي الْكَفِّ هَذَا الْيَوْمَ غَيْرُ الْأَكْثُوشِ

- ١٩ -

التقريب

۱۹۰

از بهر تو عالم ارچه می آرایند
مگر ای برانچه عاقلان نگرایند
بسیار چو تو شدند و بسیار آیند
بر بای نصیب خویش کت بر بایند

۱۹۱

شبه گذرد که دیده بر هم نزنیم
جز جام لبالب و پیای نزنیم
خیزیم و دمی زنیم پیش از دم صبح
کین صبح بسی دمد که مادم نزنیم

۱۹۲

اکنون که زخوشدلی بجز نام نماند
یکهدم پخته جز می خام نماند
دست طرب از ساغر می باز مگیر
امروز که در دست بجز جام نماند

حرف الشين

١٩٣

هَاتِ الْمَدَامَ فَمَا الدُّنْيَا سِوَى نَفْسٍ
بَكَفِّكَ عَيْشَكَ أَنَا مِنْهُ مُنْعِشًا
إِهْنَأْ بِكَلِّ أَنْذِي بَأْتِي الرِّمَانُ بِدِ
فَلَيْسَ يَجْرِي كَمَا يَهْوَى أُمُورُهُ وَشَا

حرف الصاد

١٩٤

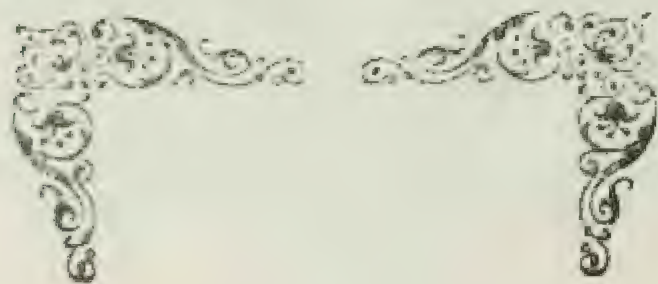
لَوْ تَسْقِي الصَّوْدَ لَا عِثْرَ آه الرِّقْصُ
مَنْ يَنْتَقِصُ الرِّاحَ قَنِيهِ السَّقْصُ
حَتَّى مَ تَقُولُ لِي عَنِ الرِّاحِ قَنَبُ
هَذِي رُوحٌ بِهَا يَرَى بِي السَّحْصُ

- ٧٠ -

۱۹۳

ساقی قدحی که کار عالم نفسی است
گر شادی از او یک نفس آن نیز بسیست
خوش باش بهر چه پیشت آید که جهان
هرگز نشود چنانکه دلخواه کسیست

۱۹۴

گر باده بکوه در دهی رقص کند
ناقص بود آنکه باده را نقص کند
از باده مرا توبه چه میفرمائی
روحیست که او تربیت شخص کند

صرف الضاد

١٩٥

أَنْظِرِ الْعَمْرَ كَيْفَ يَمْضِي حَزِينًا
فَاتَذَرُهُ فَوْفَ بُودِي وَيَقْضِي
مَا رَأَيْتُ الْهَيْئَةَ عُمْرِي فَلَهْفِي
لِحَيَاةٍ كَذَا تَمُرُّ وَتَمْضِي

١٩٦

إِذَا مَا أَتَيْنَا خَاشِعِينَ لِمَسْجِدِ
فَلَمْ نَأْتِ تَقْضِي الصَّلَاةَ فَرُوضَهَا
وَلَكِنْ سَرَقْنَا مِنْهُ سَجَادَةً وَمَذَّ
عَرَاهَا إِلَيَّ جِنًّا لِكَيْ نَسْتَعِيزَهَا

— ٧١ —

۱۹۵

در یاب که عمر نازنین میگذرد
بنگر که چه سان زار و حزین میگذرد
عیش و طربی ندیده‌ام در همه عمر
صد حیف ز عمری که چنین میگذرد

۱۹۶

در مسجد اگر چه بانیاز آمده ایم
حقا که نه از بهر نماز آمده ایم
روزی زینجا س—جاده دزدیدم
آن کهنه شد است باز باز آمده ایم

—۷۱—

الأصل

حرف العين

١٩٧

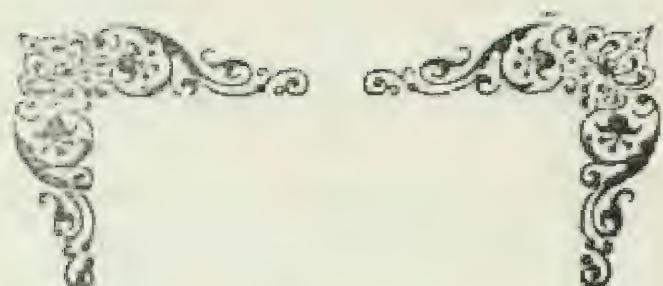
مَا أَهْرَقَ السَّاقِي سُلَافًا فِي الثَّرَى
إِلَّا وَأَطْفَأَ نَارَ قَلْبٍ مُوَلِّعٍ
أَتَظُنُّ رَاحًا ذَلِكَ الْمَاءُ الَّذِي
يُودِي بِمَاءَةٍ عَلَّةٍ فِي الْأَضْلَعِ

١٩٨

إِلَهِي وَمَجْرِي كُلِّ حَيٍّ وَمَيِّتٍ
وَرَبُّ السَّمَاذَاتِ النُّجُومِ السَّوَاطِعِ
لَقَدْ كُنْتُ ذَا سَوْءٍ فَإِنَّكَ سَيِّدِي
وَمَا هُوَ ذَنْبِي إِنْ تَكُنْ أَنْتَ صَانِعِي

— ٧٢ —

التَّقْوَى رَبِّيبُ

۱۹۷

هر جرعه که ساقیش بخواك افشاند
در دیده گرم آتش دل بنشاند
سبحان الله تو باده میپنداری
آبی که ز صد درد دلت بنشاند

۱۹۸

سازنده کار زنده و مرده توئی
دارنده این چرخ پاکنده توئی
من گرچه بدم خواهه این بنده توئی
کس را چه گنه آفریننده توئی

١٩٩

أَدَّهَرُ مِنْ عُمَرَى لَحْظَةً وَمَا
جَبَّحُونَ إِلَّا قَطْرَةً مِنْ أَدْمِي
النَّارِ مِنْ أَحْزَانِنَا شَرَارَةً
وَأَخْلَدُ لَحْظَةَ إِلَهٍ الْمُسِيرِ

٢٠٠

كُنْتُ بَارِزًا فَطُرْتُ مِنْ عَالَمِ إِلَهٍ
مَنْ لَا عُدُوَ عَنْ الْحُضِيِّضِ رَفِيعًا
حَيْثُ إِنِّي لَمْ أَلْقِ إِلَّا إِلَهًا أَهْلًا
عَدْتُ مِنْ حَيْثُ قَدْ أَتَيْتُ سَرِيعًا

٢٠١

إِنْ يَوْمَ كَالْكُرَةِ الْوُجُودُ بِهِوَّةٍ
لَمْ يَعْينِي وَأَنَا بِسُكْرِي هَاجِعُ
بِأَدْمِي فِي حَيٍّ الْمَدَامُ رَهْنُ وَأَلَّ
خَمًّا رُكَانَ يَقُولُ «رَهْنُ تَارِفُ»

— ٧٣ —

التقريب

گردون نگري ز عمر فرسودهء ماست
 جيحون اثري ز چشم پالودهء ماست
 دوزخ شرري ز رنج بيهودهء ماست
 فردوس دمي ز وقت اسودهء ماست

بازي بودم پريده از عالم راز
 باشد که برم ره ز نشيبي بفرار
 اینجا چو نياقتم کسي محرم راز
 زآن در که در آمدم برون رفتم باز

گر عالم همچو گوی گردد بگوی
 بر من که خراب خفته باشم بجوي
 دوشم بخرابات گرو میگردند
 خمار همیگفت که نیکو گروي

٢٠٢

ذو اللب لا يصح في قم عديم المنفعة
ويترب الرأخ تبا عافي كنوس مترعة
ألهم في القلب وفي الكوز المدام مودعة
بوسا لمن عاف الظل وأحطل الهم معه

٢٠٣

إذا كان يحري الدهر عكس مرآتنا
فبأن جدنا يحدي أو الفكر ينفع
جلسا رمانا حائرين لأننا
إلى العيش أبطانا ولموت نسرع

التمت

۲۰۲

عاقل غم وانديشهء لاشي نخورد
جز جام لبالب وپياپي نخورد
غم در دل وباده در صراحي باشد
خاكش بسرآنكه غم خورددمي نخورد

۲۰۳

چون كارنه بر مراد ما خواهد بود
انديشهء وجهد ما كجا دارد سود
پيوسته نشسته ايم در حيرت انك
زود آمده ايم ورفت ميبايد زود

حرف الفاء

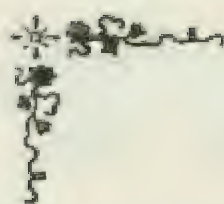
٢٠٤

نَحْنُ نَبِيعُ النَّخْتِ وَالْأَجِ
بِصَوْتِ الْعِزْفِ
وَنَشْتَرِي بِسَبْعَةِ أَلَرِ
بَاءَ كَأْسٍ قَرَقَبِ

٢٠٥

مَرَرْتُ أَمْسٍ بِخَزَافٍ يُدَقِّقُ فِي
صَنِيعِ الثَّرَى دَابَّاءَ مِنْ دُونِ إِنْصَافِ
شَاهَدْتُ أَنْ لَمْ يُشَاهِدْ غَيْرُ ذِي بَصِيرِ
ثَرَى جُدُودِي بِكَفِّي كُلِّ خَزَافِ

— ٧٥ —

۲۰۴

ما افسر خان و تاج كي بفروشيم
دستار قصب بيانگ ني بفروشيم
تسبيح كه يك لشكر تزوير است
ناكاه يك پياله مي بفروشيم

۲۰۵

از كوزه گري پرير كردم گذري
از خاك همي نمود هر دم هنري
من ديدم اگر ندید هر بي بصري
خاك پدرم بر كف هر كوزه گري

٢٠٦

حَسُّ الْأُمُورِ وَقَبْحُهَا مِنْ نَحْوِنَا
وَمِنْ الْقَضَا فَرَحٌ وَحُزْنٌ مُدْبِفٌ
لَا تَعْرِ لِلْأَفْلَاقِ تِلْكَ قَائِنًا
أَوْ هِيَ بِشَرِّعِ الْحُبِّ مِنْكَ وَأَضْعَفُ

٢٠٧

مَنْ نَالَ فِي الْيَوْمَيْنِ جُرْعَةً مَاءٍ
مِنْ جُرْعَةٍ مَكْسُورَةٍ وَرَغِيفًا
لَمْ يَفْتَدِ عَبْدًا لِمَنْ هُوَ مِثْلُهُ
أَوْ سَائِمًا مِنْ دُونِهِ تَكْلِيمًا ؟

٢٠٨

فَمَنْ نَصْطَبِهَا خَمْرَةً وَرَدِيَّةً
فِي رَنَةِ الْعُودِ وَصَوْتِ الْمِعْرَفِ
أَصْحٌ فَأَيَّامُ التَّرَاوِيحِ أَنْقَضَتْ
وَالْيَوْمَ عِيدٌ فَلَنْسِرَ لِلْقَرْقَفِ

— ٧٩ —

التقريب

۲۰۶

نیک و بدی که در نهاد بشر است
شادی و غمی که در قضا و قدر است
بر چرخ مکن حواله که اندر ره عشق
چرخ از تو هزار بار بیچاره تراست

۲۰۷

یک نان بدو روز اگر شود حاصل مرد
واز کوزه شکستهء دمی آبی سرد
مخدوم کم از خودی چرا باید بود
یا خدمت چون خودی چرا باید کرد

۲۰۸

بر خیز و بیا تا می گلرنگ کشیم
با نغمه عود و ناله چنگ کشیم
هشدار که ایام تراویح گذشت
عید است بیا تا می گلرنگ کشیم

٢٠٩

يَا دَهْرُ هَلْ بِالَّذِي تَأْتِيهِ تَعْتَرِفُ
أَلَمْ تَزَلْ بِزَوَايَا الظُّلُمِ تَعْتَكِفُ
تُعْطِي اللِّثِمَ نَعِيمًا وَالْكَرِيمَ عَنَاءَ
لَا شَكَّ إِنَّمَا حِمَارٌ أَنْتَ أَوْ خَرَفُ

٢١٠

عَدَا إِذَا مَا كَانَ يَوْمُ الْجَزَا
قَدَرُكَ يَفْدُو وَحَسَبَ الْمَعْرِفَةِ
فَلَنْ صِفَاتٍ حُسْنَتْ إِنَّمَا
تُعْشَرُ إِنْ مِتْ بِشَكْلِ الصِّفَةِ

٢١١

الْحَثُّ فِي الدَّهْرِ لَمْ يُشْعِرْ لَنَا ثَمَرًا
فَمَا نَحَاهُ أَمْرُؤُا بِالْحِكْمَةِ اتَّصَفَا
كُلُّ أَمْرٍ يَزِيهِرُ غُصْنًا مِنْهُ مُضْطَرِبًا
الْيَوْمُ كَالْأَمِيرِ وَالْآيَةُ كَمَا سَلَفَا

- ٧٧ -

تَعْتَرِفُ

۲۰۹

ای دهر بکردهای خود معترفی
در زاویه جور و ستم معتکفی
نعمت بخسان دهی و زحمت بکسان
زین هر دو برون نهء خری یا خرفی

۲۱۰

فردا که جزای شش جهت خواهد بود
قدر تو بقدر معرفت خواهد بود
در حسن صفت گوش که در عرصهء حشر
خشر تو بصورت صفت خواهد بود

۲۱۱

در دهر بر نهال تحقیق نرست
زیرا که درین راه کسی نیست درست
هر کس زده است دست در شاخی سست
امروز چودی شمار و فردا چون نخست

٢١٢

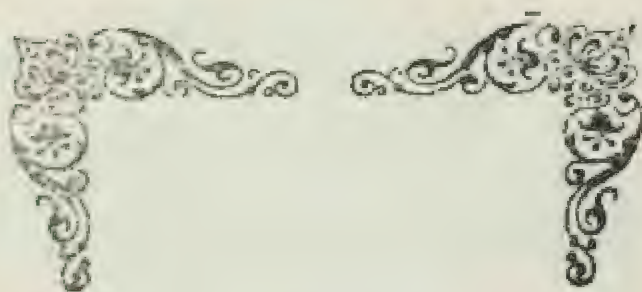
تَدَّيْ فِي جَامٍ وَأَخْرَى بِمَصْحَفٍ
وَطَوَّرًا أَنَا الْجَانِي وَطَوَّرًا أَنَا الْعَفْ
أَعِيشْ وَمَالِي تَحْتَ ذَا الْأَفْقِ مَبْدَأُ
فَلَا مُسْلِمٌ مَخْضُ وَلَا كَافِرٌ حِرْفُ

حرف القاف

٢١٣

تَوَضَّأَ إِذَا مَا كُنْتُ فِي الْحَانِ بِالطَّلَا
فَمَنْ يَفْتَضِحُ شَأْنًا فَلَا يَرْجُ أَنْ يَرْقَى
أَدِرْ لِي الْحُمَيَّا إِنْ سَمِعَ عَفَايَا
قَدْ أَشَقَّ حَتَّى لَا نَطِيقَ لَهُ رَتَقًا

یکدست به صحفیم و یکدست به جام
 که مرد حلالیم و گهی مرد حرام
 مائیم درین گنبد فیروزه مقام
 نی کافر مطلق نه مسلمان تمام

در میکرده جز بمی وضو نتوان کرد
 وین نام که زشت شد نکو نتوان کرد
 می ده که کنون پردهء مستوریء ما
 بدریده چنان شد که رفو نتوان کرد

٢١٤

إِنَّ مَنْ لَزَمُوا الْمَحَارِبَ لَيَلَّا
وَأَلَّيْ عَاقَرُوا كُتُوسَ الرَّحِيقِ
غَرِقَ الْكُلُّ مَا بِهِمْ قَطُّ نَاجِ
وَعَفَّوْا كُلَّهُمْ فَسَا مِنْ مُفِيقِ

٢١٥

هَاتِبَا كَالشَّقِيقِ أَوْ كَالْعَفِيقِ
وَأَسِلْ بِأَدَمَا فَمَ الْإِبْرِيقِ
مَا لِي الْيَوْمَ غَيْرُ كَأْسِ الْحَمِيَا
مِنْ صَدِيقِ صَافِي الضَّمِيرِ رَفِيقِ

٢١٦

لَا يَرُوقُ الْوُجُودُ مِنْ دُونِ سَاقِي
وَمَذَامِ وَصَوْتِ نَدَى عِرَاقِي
لَا أَرَى الْعَيْشَ مَا تَفَكَّرْتُ فِيهِ
غَيْرَ نَيْلِ السُّرُورِ بَيْنَ الرِّفَاقِ

— ٧٩ —

التغريب

۲۱۴

انها که كشندهء شراب نابند
و آنها که بشب مدام در محرابند
بر خاك يكي نيست همه در آبد
بیدار يكي نيست همه در خوابند

۲۱۵

در ده مي لعل لاله گون اي ساقی
بگشا ز گلوي شیشه خون اي ساقی
كامروز برون ز جام مي نيست مرا
يك محرم پاك اندرون اي ساقی

۱۱۶

دوران جهان بي مي وساقی هيچ است
بي زمزمهء ناي عراقی هيچ است
هر چند در أحوال جهان مينگرم
حاصل همه عشرت است و باقي هيچ است

٢١٧

مَتَى أَنْبَلَجَ الصُّبْحُ الْمُشْشَعُ فَلْيَكُنْ
بِكَفِّكَ لِلصَّبِيَاءِ جَامٌ مَرُوقُ
يَقُولُونَ إِنَّ الرِّاحَ مِنْ مَذَاهِبِهَا
فَقُلْتُ إِذَنْ فَالرَّاحُ حَقٌّ مُحَقَّقُ

٢١٨

الدَّهْرُ مَا صَافَى أَمْرًا كَلَامًا وَكَمَ
مِنْ عَاشِقٍ أَرْدَى وَمِنْ مَعْشُوقٍ
مَنْ مَاتَ لَا يَحْيَى لَعَمْرُكَ مَرَّةً
أُخْرَى فَبَادِرْ وَأَحْسُ جَامَ رَحِيقِ

٢١٩

فَكَّرْتُ فِي الدِّينِ أَقْوَامَ كَمَا
حَارَ بَيْنَ الشَّكِّ وَالْقَطْعِ فَرِيقُ
فَإِذَا الْهَاتِفُ يَدْعُوهُمْ أَيَا
بَلَهْ لَا هَذَا وَلَا ذَاكَ الطَّرِيقُ

— ٨٠ —

التعريب

۲۱۷

هر که که طلوع صبح ازرق باشد
باید بکفت جام مروق باشد
گویند بافواه که می تلخ بود
باید بهمه حال که می حق باشد

۲۱۸

این چرخ که باکسی نمیگوید راز
کشته بستم هزار محمود وایاز
می خور که بکس عمر دو باره ندهند
هر کس که شد از جهان نمیاید باز

۲۱۹

قومی متفکرند در مذهب و دین
جمعی متحیزند در شک و یقین
ناگاه منادئی بر آید ز کمین
کای بیخبران راه نه آنست و نه این

٢٢٠

زَيْنَتْ وَجَنَّةَ ذِيكَ الْمَلِيحِ لَنَا
يَا رَبِّ فِي سَبِيلِ كَالْمِسْكِ ذِي عَبَقٍ
وَرُحْتَ تَأْمُرُ أَنْ لَا تَنْظُرَنَّ لَهُ
كَمَا تَقُولُ «أَمِلْ كَأَسَاوِلَا تُرَقِّ»

٢٢١

يَحْلُو لَدَى النَّبْرُوزِ فِي الزَّهْرِ النَّدَى
وَيَرْوِقُ فِي الرُّوضِ الْمُحْيَا الشَّائِقُ
الْأَمْسُ مَرًّا فَمَا يَرْوِقُ حَدِيثُهُ
فَاهْنَأُ وَدَعْ أَمْسًا فَيَوْمُكَ رَائِقُ

٢٢٢

مَا عِشْتَ أَسْرَ الدَّهْرِ فَأَجْهَدْ وَأَرْتَشِفْ
كَأَنَّ الْإِطْلَا مَا دُمْتَ تَحْمِلُ طَوْفَهُ
إِنْ كَانَ أَوْلُنَا وَآخِرُنَا الثَّرَى
فَأَحْسَبْ كَأَنَّكَ فِي الثَّرَى لِأَفَوْفَهُ

- ٨١ -